

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

KEREITE YA 12

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2022

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 18.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Bala ditaelo tsena ka tlhoko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A: Pale/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B: Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C: Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D: Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso TSE PEDI feela, potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE
Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE
Araba dipotso tsa dipalekgutshwe ka BOBEDI.

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO
Araba dipotso tsa dithothokiso ka BOBEDI.
5. Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
6. Latela ditaelo tse qalong ya karolo e nngwe le e nngwe ka tlhoko.
7. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
8. Qala karolo KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. O eletswa ho sebedisa nako kamoo ho sisintsweng kateng: Sebedisa metsotso e 75 ho ngola karolo ka nngwe.
10. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
Araba potso ya nobele/novele eo o ithutileng yona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	9
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.		
4. <i>Sefi</i>	35	11
KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso ka BOBEDI tsa dipalekgutshwe.		
5.1 'Mphelehetse'	18	14
MMOHO LE		
5.2 'Eseng kajeno, empa hosane'	17	15
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
Araba dipotso ka BOBEDI tsa thothokiso.		
6.1 'Ngwana ya lehlaswa'	20	17
MMOHO LE		
6.2 'Lefu la morena George VI'	15	18

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na efeela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PALE/NOBELE/NOVELE Dipotso tse kgutshwane	1–3	1	
B: TSHWANTSHISO/TERAMA Dipotso tse kgutshwane	4	1	
C: DIPALEKGUTSHWE Dipotso tse kgutshwane	5.1 + 5.2	1	
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	6.1 + 6.2	1	

ELA TLHOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE e itshetlehileng bukeng eo o ithutileng yona selemong sena.

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA A

Ha a rata o ne a ka nna a tswa, etswe ho ne ho hlile ho sa fatwa hakaalo ke bonkeka. Ho ne ho ile ha lekantshetswa yena feela hore a felle hantle. Tsietsi ya hae e ne e le hore o ne a sa bone ka ntle, mme ha a ne a ka tswela ka ntle, batho ba fetang ebang ba ne ba le teng, ba ne ba tla mmona ha a kgwaphoha selaong seo sa hae sa lebitla e be taba di a senyeha! A mamella he. A re tjhe, ke diyabanneng ke ngwana e motona, pholo ya letlaka, kgale a di bona. 5

E mmadi, o ile Mananyetsa. Ka mokgwa wa hae o tsamaya tjena a ntse a loha mano, a loha ntho e ngata, e tjihitja; lerabaraba le ke keng la tjheollwa lekgale. O tsamaya jwalo a ntse a bua a le mong, a be a nne a tshehe: 'Ke na le tshepo e kgolo hore ke tla atleha morerong ona wa ka. Oho, feela ba se ke ba ntiehisa haholo hobane mohlomong sephoqo sane seo ke se siyang ka lebitleng se ka hlolwa ke motjheso, e bang ho a tjhesa ka moo. Be, ke se ke fihlile. Ke tla ya kgotla mane, ke bona eka ebile ho na le mofumahadi, mohatsa Morena ... kapa ke bona jwang na? O, efela ke yena banna.' 10

- 1.1 Ke lebaka lefe le ileng la susumetsa bonkeka hore ba se ke ba teba haholo ha ba fata selao seo ho buuwang ka sona qotsong? (1)
- 1.2 Boipuiso bo qotsong ee bo lebisa ketsahalong efe paleng ee? Tiisa karabo ya hao ka ho qotsa lentswe ho tswa qotsong e ka hodimo. (2)
- 1.3 Qolla polelo qotsong eo tomatso e hlahellang ho yona. Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.4 Ditaba tsa qotso ee, di re totobaletsa karaburetso ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.5 Mongodi o sebedisitse pheteletso polelong e latelang ka sepheo sefe? Lerabaraba le ke keng la tjheollwa lekgale. (2)
- 1.6 Hlalosa kamoo ditaba tse qotsong di ileng tsa hodisa kgohlano kateng paleng ena. (2)
- 1.7 Maelana a latelang a dumellana jwang le ditaba tsa qotso? Ho nkeha. (2)
- 1.8 Boitshetleho ba batho ba ha Ramoroko tumelong bo bile le seabo sefe paleng ee? (2)
- 1.9 Sekaseka setaele sa mongodi qotsong e ka hodimo. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA B

Hoba Mananyetsa a nyamelle le thota, motho wa rona Sekgukguni a qatsoha moferong mane moo a ntseng a ipatile teng. A tswa a bile a ntse a tsheha.

'Ke boletse hore enwa ke wa ka, ke tlhapi, e tjeheilwe, e bona mejo leraba ha e le bone, Lathalatha yee e ne e hopola hore e tla fella hokae ... e nahana hore e bohlale? Enwa banna ke wa ka ke mo rekile, ha, haa—ha!!!!' Hoba a ikgodise hore Mananyetsa o dikelletse, a tsetolla mokotlana o sa epelwang ho ya kae. A o foqola, a ba a nka le sona seeta se beuweng bohlaswa hona mona moo ho patilweng tjehelete. 5

'Ke tla bona hore na o tla etsang ka eta se le seng.' Ha a rialo a nkuwa ke ntho, a tsetela mmomo fatshe, a papaela, a ba a re nyame hole kwana! Ho lahla mohlala Sekgukguni o mathile baka se selelele hodima lebopo la tsela. Re tla hopola mmadi hore monna enwa Sekgukguni ha esale ho tloha maoba ha a ntse a le lebitleng la Ramoroko, boroko ha a eso bo hlothe hantle ka tshwanelo. Ha re makale ke hona, ha re mmona a nyamela ka lengopeng, sebaka sa ho betswa ka lejwe ke motho ya sefutho, ho tloha mmileng. Morero wa hae ke ho ntsha mokgathala le ho lahlisa Mananyetsa mohlala hore a tele, mme a tsamaele sa ruri. 10 15

- 1.10 Nehelana ka dintho TSE PEDI tse bontshang hore diketsahalo tsa pale ena, ke tsa nakong eo thekenoloji e neng e se e le teng. (2)
- 1.11 Ke ketso efe e totobatsang ho tshwana ha bohlale ba baphetwa bana ba babedi, e ba thusitseng ho fumanana ha e mong le e mong ha ba ne ba qhekanyetsane? (2)
- 1.12 Hlalosa kamoo mantswe a latelang a Sekgukguni a nnetefalang kateng diketsahalong tsa tema ena.
'... e bona mejo leraba ha e le bone' (2)
- 1.13 Qotsa mantswe a totobatsang hore Sekgukguni o na le lenyatso le ho hloka botshepehi. (2)
- 1.14 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Mmadieketseng ke e mong wa baphetwa ba sehlooho paleng ena. (2)
- 1.15 Ke thuto efe eo mongodi a re rutang yona ketsahalong eo ho yona Sekgukguni a ileng a utswetswa mokotla wa tjehelete a ile le sephume sa boroko? (2)
- 1.16 Tshohla polelo e latelang ka ho nehelana ka lebaka le ikamahantseng le diketsahalo tsa pale ena.
Basotho ba re pula ke letshwao la katleho kapa lehlohonolo. (2)
- 1.17 Sekaseka lewa la tlhoko dingolweng paleng ena. (3)

[35]

POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA C

'Hlomi ke a utlwisisa seo o se boletang. Empa nke ke ka o neha karabo hona jwale, ke sa batla ho ya inahasiswa hantle ... Ke a o tshepisa hore o tla e fumana karabo ya hao.'

'Ke a o dumella hore o ka ya nahasiswa taba ena hantle Lerato, etswe ke yona ntho eo ke tla e thabela. Le teng ke tshepa hore ke e tla nthabisa.' Ka tjho jwalo ke mo shebile ka mahlong ke se ke bososela, ka bona a kgutlisetsa ka ho bososela, ya ka o tsosa ntho eo nkekeng ka e hlalosa ka hare ho nna. Ke ile ka fihla mosuwe Diphapang a se a le teng, moo ke ntseng ke tshohile teng, a nkgahlanyetsa ka mantswa; 'Hei wena moshemane towe, ke nako ya ho fihla phaposeng ee? Hantlentle ho etsahalang ka wena; le mosebetsi wa hao o a hlepha matsatsing ana. Ha o sa hlokomele, o tla kena tsietsing.' Moo ke reng ke tla bua, a kgaruma; 'Dula fatshe!'

Lentswe la hae le ile la tlala kamore hoo ke ileng ka tlola ke ho tshoha, ka bona hore ha ke ne ke sa kgone ho itshwara, nka be ke ile ka etsa mohlolo. Ha ke ilo dula fatshe ka bona Tshiu a thabile a bile a ntshitse leleme, empa ka se ke ka tshwenyeha ka hoba ke ne ke tseba se mphihlitseng morao ho nako.

- 2.1 Hlomi o ne a lebelletse karabo efe ho tswa ho Lerato? Qotsa mantswa a tiisang karabo ya hao ho tswa qotsong. (2)
- 2.2 Ho thaba ha Tshiu ha titjhere Diphapang a omanya Hlomi, ho re tsebisang ka dikamano tsa bona? (2)
- 2.3 Bolela mofuta wa karaburetso o sebedisitsweng polelong e latelang. Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
"Moo ke reng ke tla bua, a kgaruma; 'Dula fatshe!'" (2)
- 2.4 Hlalosa qwaketsano e totobatswang ke ditaba tsa qotso ena ho Hlomi. Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.5 Maele a latelang a dumellana jwang le ditaba tsa qotso ee?
Thupa e kojwa e sa le metsi. (2)
- 2.6 Ketso ya Tshiu ya ho hlahisetsa Hlomi leleme qotsong, e re totobaletsa tomatso jwang? (2)
- 2.7 Ke lewa lefe leo mongodi a le sebedisitseng ho re totobaletsa semelo sa Lerato qotsong? (1)
- 2.8 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka.
Lerato ke mophetwa ya ntlhanngwe. (2)

- 2.9 Kgetha karabo e nepahetseng ho A–D, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Karolo eo ho yona re tsebiswang ka dibapadi, kamano ya tsona le sesosa sa kgohlano ke ...
- A sehlohlolo.
B tharahano.
C phetelo.
D tlhekelo. (2)
- 2.10 Sekaseka kamoo lewa la bongodi la ho hetla morao le sebedisitsweng kateng ketsahalong eo ho yona Hlomi a ileng a nyala Dineo ka mora lefu la Lerato. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA D

Ha re qeta ho arolelana moputso le ba hlopha sa rona, ka tloha ho ya ho boPuse; ba hlile ba thabile haholo ho tsamaya le nna. Ba nthorisa kamoo ke tjekileng ka bokgabane kateng, kamoo ke kgahlang kateng ha ke besitse hlooho, ba hlile ba bua ka ntho tse ngata tsa moketeng ha nna ke ne ke etsa eka ke hanana le bona.

Ka elellwa hore Lerato o ne a bonahala a thabile haholo a bile a phutholohile; ke ne ke mmona le ka mahlong ha a ntjheba hore o ne a fetohile ho hang, mahlo a hae a e na le ntho eo nke keng ka e hlalosa. Ka bona hore toro ya ka e phethahetse. Ha re arohana ba nkopa ho ya le bona kerekeng hosane, mme ka dumela ntle le ho qeaqea. Hae moqoqo ya e ba tse etsahetseng motshehare feela. Esita le Morwesi o ne a thabile e le ka nnete; kamoo a neng a ntjheba kateng ka bona hore ha se ho thaba feela, empa mokgwanyana o teng oo ke neng ke sa o utlwisise. Hobane ke je, ka iphotla, yaba ke ipapalla ka moriri, ke o etsa mekgwa e mengata ke rata ho bona ke ofe o ntshwanelang. 5

Hobane ke kgathale ka kenya katiba ya teng yaba ke kena dikobong; ke ne ke nahana ka tsohle tse etsahetseng motshehare. 10

Hobane ke kgathale ka kenya katiba ya teng yaba ke kena dikobong; ke ne ke nahana ka tsohle tse etsahetseng motshehare. 15

- 2.11 Toro eo Hlomi a buang ka yona qotsong, e amana jwang le tlhodisano ya motjeko eo ba neng ba tswa ho yona? (2)
- 2.12 Hlalosa kamoo tlhodisano eo ya motjeko e ileng ya thusa ho ntshetsa kgohlano pele kateng paleng ena. (2)
- 2.13 Diketsahalo tsa qotso ena ke tse ding tsa tse bontshang ... (tlhekelo, tharahano, sehlohlolo) tshwantshisong ena. Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.14 Hlalosa sehlo se ikutlwahatsang qotsong ena. Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.15 Molwantshi ke ofe paleng ee? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.16 Nehelana ka lebaka le tshehetsang polelo e latelang.
Firi le Mmadito ke baphetwa ba tlatsetso paleng ena. (2)
- 2.17 Sekaseka tshebediso ya mothinya o sa lebellwang phethelong ya pale ena. (3)

[35]

POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA E

'Dumela, mora Chikano. O amohelahile Sehlekehlekeng sa Tumelo.' Lebonyo la Nasala e ne e le la letona, moeka ho bonahala hore o thabile e le ka nnete. 'Ke a dumedisela le nna, ya hlomphehileng,' ke Chikano eo. 'Ke ne ke lebelletse hore ke tla o fumana kwana setsheng sa kereke, morena ka.'

'Ao, tse ngata ha di sa thusa letho, mora Chikano. Nna ke se ke le kgaba le ileng, mme ho nna bophelo bo fedile. Le jwale ke ntse ke ngola ka nalane ya ka mona e le hore bohle ba fumane nnete mabapi le nna. Ka mokgwa oo, ke a tshepa hore ke tla fihla le dibe tsa ka di hlakotswe le moo ke yang.'

'Ana ke utlwa hantle hore o rera ho nka bophelo ba hao jwale, ya hlomphehileng?' Eitse pele Biala a ka araba potso ya Chikano, Ramaqiti a be a se a kena ditaba ka sehlotho.

'O a bona keng, Monghadi Chikano, Nasala mona o kgollwa haholo tshwarelong ya dibe hona hoo a hanang le ho utlwa ha ke re re tsamayeng mmoho le yena ho ya qala bophelo bo botjha lefatsheng le leng. Mohlomong wena a ka o mamela ha o ka bua le yena hantle. Empa pele ho moo, a nke ke re Dirisang a re tlele le ho nowang.'

- 3.1 Bolela lebitso leo Dirisang a tummeng ka lona paleng. (1)
- 3.2 Kganyetsano e ikutlwahatsang qotsong e re lebisa ketsahalang efe? (2)
- 3.3 Ditaba tsa qotso ee di senola Nasala e le mophetwa ya jwang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.4 Hlalosa hore kamano ya Nasala le Ramaqiti e thusa jwang ho ntshetsa poloto ya pale pele. (2)
- 3.5 Diketsahalo tsa pale ee di totobatsa mehla efe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.6 Phanyeho/Teketliso e hlahellang qotsong e ka hodimo e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 3.7 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho A–D, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Chikano ke ... ka hara pale ena.
A moqabanyi
B moferekanyi
C molwantshuwa
D mohlohlelletsi (2)
- 3.8 Hlalosa mothinya o sa lebellwang o tliswang ke puisano e phodileng dipakeng tsa Chikano, Nasala le Ramaqiti ho tswa qotsong. (2)

- 3.9 Na ketso ya Chikano ya ho dula a fereha dikgarebe hohle moo a fihlang teng e amohelehile? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA F

Hona nakong eo, Ramaqiti o ne a na le ho mo hwayahwayang malebana le tsa dikgwebo tsa hae. Leha a ne a leka ka ditsela tsohle ho baballa tjelete eo a e fumanang ka bonokwane, bomphato ba hae bona ba ne ba e rafatsa hoo a bileng a belaela hore mokgatlo o ka nna wa putlama neng kapa neng. Hona ho ile ha etsa hore a ilo kopa thuso ho Nasala, eo jwale a neng a se a bitswa Mobishopo Biala. Ha a fihla ho Biala, ho ile ha hlaka hore thuso eo a neng a e batla e ne e le ya ho sebedisa kereke ya Biala ka sepheo sa ho sebeta bonokwane ba hae a bo patile ka yona kereke eo, mme Biala yena e be e mong wa batsamaisi ba mokgatlo ka ho ba mookamedi wa ditshebeletso. Hona ho ne ho boetse ho bolela hore Biala o tla kenya dihlela tsa Ramaqiti ho Ilizwi Mission Church, ha mmoho le ho ngwanabo yona e leng Mokgatlo wa Sefapano se Setala bakeng sa ntshetsopele le polokeho ya Batho. Leha Biala a ne a qeaqea ho ba le seabo ditshebetsong tsa bonokwane, o ile a phakisa ho diha molala ha motswalle wa hae a mo hopotsa melemo eo a mo etseditseng yona, mme a bona hore kaha e le nnete hore matsoho a a hlatswana. 5 10

- 3.10 Bolela melemo E MMEDI eo Ramaqiti a ileng a e etsetsa Nasala. (2)
- 3.11 Bolela dintho TSE PEDI tse neng di sa fe Ramaqiti phomolo moyeng ho ya ka ditaba tsa qotso ena. (2)
- 3.12 Hlalosa kamoo mongodi a atlehileng kateng ho reha mophetwa enwa 'Dirisang' lebitso le mo tshwanetseng. (2)
- 3.13 Mongodi o sebedisitse mawa afe A MABEDI qotsong ho re senolela semelo sa Ramaqiti? (2)
- 3.14 Maele a latelang a dumellana jwang le ditaba tsa pale ee?
Letsoho la mmuso le lelelele. (2)
- 3.15 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Chikano o ne a ke ke a ipatela Makhanda hohle moo a neng a rongwa teng. (2)
- 3.16 Nnetefatsa polelo e latelang ka ho nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
Mothinya o sa lebellwang o ile wa hlahella ketsahalang eo ho yona Chikano le Katriena ba neng ba tshwerwe ke Bana ba Phiri. (2)
- 3.17 Sekaseka setaele sa mongodi qotsong ena. (3)

[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA G

MMANKEPE:	Mmatisetso kgotsi, ke batlile ke lebala ntho ya bohlokwa.	
MMATISETSO:	Ebe keng na kgotsi? Wa qahamisa ditsebe sa mmutla o utlwa ho hong keng, keng hape?	
MANKEPE:	Ke ne ke se ke lebetse hore ke phehile moroho wa lepu. Ke romme Nkepe mabenkeleng ohle o teile kalala, a hloka mafura. O mpe o nqhatsetse sejaneng seo.	5
MMATISETSO:	(A <i>teneha</i>) O a tseba ke tsebile! Ke ne ke romme Tiisetso lebenkeleng hoseng hona. O ne a bile a ntse a bua ka sereledi se theko e nyehllileng.	
MMANKEPE:	Empa Nkepe o a hlokile mafura hohang hoseng. O ile Bataung le ho leo la Lerato.	10
MMATISETSO:	O leshano o a tseba. O ka bolaya motho wena. Tlisa tjelete hona jwale o tle o bone hore mafura a teng moo. Ha ke ngwana nna.	
MMANKEPE:	Ke e nka kae na nyeo? O tseba hantle hore Raboditse o e phoka ha Mmatshela, tshela le tlale.	15
MMATISETSO:	O hopole hore banna ba rona ba sebetsa mosebetsi o tshwanang, ka hona le teke e a lekana. Kgathatso a ka mpolaya hampe ha a ka utlwa hore ke fana ka thepa ya ntlo. Tshwara tee le tswekerere. Mafura o tla a fumana hona jwale. Athe mokotla oo wa hao o o tshwaretse ho etsa tjee? (A <i>nyarela ka mokotleng</i>) Mmankepe o a tseba o noha mosadi towe! O tla tjha ke o bolelle. Ke sekotwana sa botoro ntho ena.	20

- 4.1 Mantswe a Mmankepe ho Mmatisetso a hlahang qotsong, a bidietsa eng ditabeng tsa tshwantshiso?
'O tseba hantle hore Raboditse o e phoka ha Mmatshela, tshela le tlale.' (1)
- 4.2 Bokgabo bo sebedisitsweng moleng wa 2 le wa 3 bo bitswa eng? O bo bona jwang? (2)
- 4.3 Bolela dintho TSE PEDI tseo Mmankepe a neng a di kopa ho Mmatisetso ho tswa qotsong. (2)
- 4.4 Babadi ba bang ba bona Mmankepe e le mophetwa ya maqheka/bolotsana, ya meharo. Qotsa mantswe ho tswa qotsong a nnetefatsang taba ena. (2)
- 4.5 Mongodi o sebedisitse pebolo ka sepheo sefe polelong e latelang?
'O tseba hantle hore Raboditse o e phoka ha Mmatshela, tshela le tlale.' (2)
- 4.6 Tshebediso ya mantswe a ka masakaneng moleng wa 20 e na le tshusumetso efe ho babadi? (2)

- 4.7 Maemo a bophelo a lelapa la Mmatisetso a hodisitse kgohlano jwang ha pale e tswela pele? (2)
- 4.8 Diketso tsa Mmatshela di nyallana jwang le mookotaba wa tshwantshiso ee? (2)
- 4.9 Sekaseka setaele sa mongodi dipolelong tse latelang tse puong ya Mmatisetso.
'O leshano o a tseba. O ka bolaya motho wena. Ha ke ngwana nna.' (3)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA H

MMATSHELE:	Ke molemo ha lekgolo ho mo feta. Ke hobaneng ha o sa nka ... ke ne-ke-ka-mohlomong-kelello tsa rona. O ne o shebile kae o sa fapohele moo?	
MOTAUNG:	Ha ke tsebe hore o bua ka eng. Potso ya hao ke mohodi mahlong a ka mona. Feela ke hopola hore ke ne ke shebile nqa botjhabela. Empa keng o mpotsa makatikati aa? Ekare le ho nyatsa ho teng ho wena mona.	5
MMATSHELE:	(A <i>tsheha</i>) Ke re na botle ke bofe moo, empa e le hore rona ba rutehileng ke rona baa?	
RABODITSE:	Mosadi wa hae o motsho hoo ekareng o a loya, o hlotse a feta mona ka seaparo se sesweu sa kereke. Ekare o tjhesa batho. Ke lejakane.	10
MOTAUNG:	O leshano Raboditse. Mmatisetso o mosweu ho feta Mmankepe hole. Ho wena Mmatshela ke re motho ya rutehileng ha ke mmatle hobane o rata tlhodisano, ha a hlomphe, o manganga, a ka mpolaisa batho, a nkgamise dikoloto. Eo wa ka o mpha tlhompho e felletseng. Ke qetile.	15
RABODITSE:	O leshano o o hula ka nko <i>man</i> . Tlohela ho thetsa Tsheles mona, o tla o tshepa jwang?	
MMATSHELE:	Ke a mmona, o a o rona. Ntjhebe ke jwang, na ke mobe ho feta Mmatisetso eo?	20
RABODITSE:	Wena o nonyana e nwang metsi hang selemong. Ntlwaneng ha o behe leoto hohang. Mmatisetso a ka se o bese o tuke ho wena mona, le Kgathatso ke paki moo.	

- 4.10 Sepheo sa Raboditse ke sefe ka ho tshehetsa dipuo tsa Mmatshela qotsong ee? (1)
- 4.11 Diketsahalo tsa qotso ee, di etsahala boemong bofe ba moralo wa tshwantshiso? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.12 Dipuo tsa Mmatshela moleng wa 1 ho isa ho wa 3 di o thusa jwang ho utlwisisa sepheo sa hae? (2)

- 4.13 Kganyetsano e sebedisitsweng mantsweng ana a Raboditse, 'Ekare o tjhesa batho. Ke lejakane', o e sebedisitse ka sepheo sefe? (2)
- 4.14 Dibapading tse hlahang qotsong, ke sefe seo e leng sebakadi sa tlatsetso? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.15 Hlalosa tomatso e hlahang ditabeng tsa qotso ena. Sepheo sa mongodi ke sefe ka tomatso eo? (3)
- 4.16 Dumellana kapa o hanane le polelo e latelang ka ho nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
Tshwantshiso ena ke ya keketehiso. (2)
- 4.17 Na mongodi o sebedisitse pheteletso ka tshwanelo moleng wa 21 le 22? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

POTSO YA 5: PELO E JA SERATI – ME Makhapa le ba bang**5.1 'MPHELEHETSE' – MM Mpembe**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA I

Ngaka e ile ya ema ka maoto, ya atamela Kgaupe ka tsela ya ho mo kgothatsa, ba tsamaela nqa monyako. E ne e se maikemisetso a ngaka ho mo felehetsa, empa e ne e le ho kga moya feela. Ka nako ena Kgaupe o ne a ntse a apere diaparo tsa sepetelele, a phelekanyetsa ngaka, a ipetsetsa monyako, lemati la buleha, a tswa a hlahlile mahlo a baleha. A nyamella mane thotobolong yane eo a neng a le ho yona mohlang a neng a rera ho ipolaya. 5

Ha sepolesa se fihla, ho ile ha ba thata ho balebedi le ngaka ho hlalosa hore na ebe o nkile lehlakore lefe la tsela, ba mpa ba tlohela taba eo matsohong a sepolesa. Ha e ba boima hore mapolesa a hle a tobe mane thotobolong ka ho otloloha. Ba ile ba tlatlala le motse ba ntse ba batla mokudi ya thobileng sepetelele. Ha a ntse a manamaname moo, a utlwa a kukunelwa ke ho hong. A ho fata ka letsoho, a nna a qhwayaqhwaya matlakala ao, ho fihlela a fihla hantle fitong leo le neng le mo kukunela. 10

Fito leo le ne le tlanngwe ka thata ka diaparo tse bonahalang eka di ntjha le ho ba ntjha. Ha a fihla fitong la ho qetela a re: 'Hei, bo! Jo! Bonang mehlolo, ntho ena ke mokotlana wa banka, o tletseng tjelete.' 15

- 5.1.1 Bolela lebaka le entseng hore Kgaupe a kgethe ho sebetsa eseng ho kena sekolo. (1)
- 5.1.2 Fana ka moelelo o otlolohileng wa mantswa a latelang:
Ho qhwayaqhwaya. (2)
Ho kga moya. (2)
- 5.1.3 Bapisa se ileng sa etsahala ka makgetlo a mabedi a fapaneng ha Kgaupe a ne a le thotobolong. (2)
- 5.1.4 Bolela dintlha TSE PEDI tse ka sehloohong tse neng di etsa hore Kgaupe a batle ho ipolaya. (2)
- 5.1.5 Hlalosa mothinya o sa lebellwang o bonahalang ketelong ya bobedi ya Kgaupe thotobolong. (2)

- 5.1.6 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka.
Ngaka ke mohlohlelletsi palekgutshweng ena. (2)
- 5.1.7 Ho baleha ha Kgaupe sepetlele ho bile le molemo ofe ho yena? (2)
- 5.1.8 Na ketsahalo eo ya hore Kgaupe a thole ka tjhelete e ngata thotobolong e a kgolweha? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.1.9 Sekaseka phethelo ya palekgutshwe ena. (3)

MMOHO LE

5.2 'ESENSG KAJENO, EMPA HOSANE' – MM Mpembe

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA J

Sellalane a monyoha atlang tsa ntatae, a nna a pheella ho atamela pela titjhere Phala. Ha titjhere a bona seo, a ikemisetsa hore kgetlong lena teng, o lokela ho hlasela batho bana ba ha Ntwahae. Moo a seng a ikemiseditse ho etsa jwalo, a bona Selallane a boela a re kgubakguba ka mangole pela hae mona. 'Titjhere! Titjhere! Ke kopa tshwarelo ka seo ke se entseng. Ke ile ka nahana hore thuto ya ntate ke yona e tlang ho nkisa bokamosong, athe ntate ka boyena, o ntjhekela lemena leo ke wetseng ha bohloko ka hara lona. Kajeno thaka tsa ka di *diunivesithing*, tse ding di a sebetsa. Nna ke dutse mona hae, ke tshwere *setifikeiti* se entsweng ke ntate, *setefikeiti* sa ho pasa.' 5

'Eseng kajeno, empa hosane.' 'Ke ile ka sitwa ho etsa dintho tse nepahetseng ka lebaka la hobane ke ntse ke **di kgutlisetsa morao ka mehla**. Ho nthusitseng ho mamella thuto ya lapeng? Nna lapeng lesa ha ke a rutwa thuto e ntle, e ahang jwalo ka e rutilweng bana ba bang malapeng a bo bona. Ke shwele ke ntse ke phela, ke tshwana le motho ya sa kenang sekolo hohang, hobane ha ke tsebe ho ngola dintho tse ding tse ngata. Jwale he, 10

e re ke etse tjena **kajeno, eseng hosane**.' A re rao! A re ntatae tlefe! Ka setebele se matla. 15

- 5.2.1 Hlalosa sebaka sa diketsahalo tse qotsong. (2)
- 5.2.2 Qolla diketsahalo TSE PEDI qotsong tse tiisang hore efela re le phethelong ya palekgutshwe. (2)
- 5.2.3 Polelo e latelang e senola semelo sefe sa Selallane seo re neng re sa se tsebe?
'Titjhere! Titjhere! Ke kopa tshwarelo ka seo ke se entseng.' (2)

- 5.2.4 Karaburetso e sebedisitsweng polelong e latelang, e o thusa jwang ho utlwisisa seo ho buuwang ka sona moo?
'Selallane a monyoha atlang tsa ntatae, a nna a pheella ho atamela pela titjhere Phala.' (2)
- 5.2.5 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho A–D, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Mophethwa ya ntlha nngwe ke eo re tsebiswang ...
A lehlakore le le leng la hae.
B mahlokore ohle a hae.
C lehlakore leo a le tshehetsang.
D lehlakore leo a sa le tshehetseng. (2)
- 5.2.6 Nnetefatsa hore polelo e latelang ke sehlohlolo sa palekgutshwe ena:
'A re rao! A re ntatae tlefe! Ka setebele se matla.' (2)
- 5.2.7 Na mongodi o atlehile ho reha mophetha enwa, 'Selallane' lebitso le mo tshwanetseng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.2.8 Sekaseka diketso tsa Ntwahae sekolong o ikamahantse le maemo a matle a phedisano. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2.

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

NGWANA YA LEHLASWA – KE Ntsane

1 Kgwedi ya bosupa e mo thwaseditse tseleng,
 2 E thwasitse a shapile naha ho sotleha,
 3 Tlhabela e ka re tsa terekere, mangope,
 4 Hempe sebopeho ha e tsejwe,
 5 Borikgwe dilapa ke malwanglwahla,
 6 Bono di setse ka ntle ngwana morui!

7 Kgwedi ya bosupa e fedile a thotswe mapolasing,
 8 A thotswe ke morui wa difariki diketekete,
 9 Mohlape wa dikolobe masimong botshabeho.
 10 O tebatebisa hoki ho pota sefate,
 11 Ngwana morui le papa ha a e thole,
 12 Ngwana morui kajeno o phakela dikolobe.

13 A dula thotaneng a lohotha taba,
 14 Taba bohlo ke lapeng habo mofuthung,
 15 Lapeng habo a phomola ka pelotlhomohi,
 16 A hopola rato la mmae le ntatae,
 17 Meokgo ya seka kolobe tsa makala,
 18 Meokgo ya seka pelo ya utlwa bohloko.

19 Ho esa kolobe tsa hloka modisa,
 20 Modisa o ile kae a siya mohlape?
 21 Modisa o tshwere thota o hopotse kae?
 22 O hopotse lapeng habo, Kanana
 23 'O tla reng ngwana ha o fihla?'
 24 'Ke tla re, ntshwarele ke fositse?'

- 6.1.1 Bolela mabitso A MABEDI ao ngwana ya lehlaswa a bitswang ka ona temathothokisong ya ho qetela. (2)
- 6.1.2 Hlalosa se bolelwang ke molathothokiso wa 2. (2)
- 6.1.3 Bolela bonono bo sebedisitsweng molathothokisong wa 3. (1)
- 6.1.4 Qolla molathothokiso oo anastrofi e sebedisitsweng ho ona temanathothokisong ya 2. Ngola molathothokiso oo ka tsela e tlwaelehileng. (2)
- 6.1.5 Sethothokisi se toboketsa/matlafatsa eng ka tshebediso ya matswe ana, 'diketekete le botshabeho' melathothokisong ya 8 le 9? (2)
- 6.1.6 Hlalosa tshebediso ya lentswe, 'kajeno' molathothokisong wa 12. (2)

- 6.1.7 Neheletsano/lehokela le sebedisitsweng melathothokisong ya 13 le 14 le sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 6.1.8 Hlakisa kamoo tshwantshiso e sebedisitsweng kateng molathothokisong wa 22. (2)
- 6.1.9 Lebotsi le sebedisitsweng melathothokisong ya 23 le 24 le na le tshusumetso efe thutong e fetiswang ke thothokiso ee? (2)
- 6.1.10 Sethothokisi se sebedisitse phetapheto ya mofuta ofe melathothokisong ya 17 le 18? Phetapheto eo e o thusa jwang ho utlwisisa se bolelwang ke temanathothokiso ya boraro? (3)

MMOHO LE

- 6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

LEFU LA MORENA GEORGE VI – KE Ntsane

1 Kgosana ya utlwa bohloko ya ferekana,
 2 Fofane hodimo sa meketsa ka ntswe le bohloko,
 3 E ile e siile mahlomola, Kgosi,
 4 E siile bana le ditsietsi e le nyakanyaka,
 5 Engelane e tjametswe ke dira ka hohle,
 6 Le Boranta a tsohile mmoi lebitleng,
 7 A ntsa bebenyetsa Moshweshwe ditedu,
 8 A re ya Seqiti a ka e tsosa a baka moferefere.
 9 Ngwana Kgosi, Lisabeta, o tiye,
 10 O tshware sa Fitori le Moshweshwe,
 11 Sa mofu Tjotji ya kgabane,
 12 Modimo o boloke Kgosi mofuthung,
 13 Modimo o tshedise Manyesemane, balli,
 14 O boloke le Mmantshebo, Morena!

- 6.2.1 Ke batho bafe ba lahlehetsweng ke morena wa bona ho ya ka ditaba tsa qotso ee? (1)
- 6.2.2 Qolla lebitso le le leng le ntseng le bolela 'Tjotji' thothokisong. Hobaneng ha mabitso ana a sa ngolwa ka ho tshwana? (2)
- 6.2.3 Bolela bokgabo bo sebedisitsweng molathothokisong wa 9. Bokgabo boo bo sebedisitswe ka sepheo sefe? (3)
- 6.2.4 Sethothokisi se tlohetse tshebediso ya lentswe 'ntwa' molathothokisong wa 8 ka sepheo sefe? (2)
- 6.2.5 O ithutile eng ka mantswe a hlahang molathothokisong wa 5? (2)
- 6.2.6 Hlalosa se bolelwang ke sethothokisi ka lentswe lena 'meketsa' le fumanwang molathothothokiso wa 2? (2)
- 6.2.7 Sekaseka morethetho wa thothokiso o ipapisitse le mookotaba wa yona. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70